

УДК 070.1:32:659.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.2/28>**Зайко Л. Я.**

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Андросович О. І.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Луса І. В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЛЬ МЕДІА ТА ПОЛІТИЧНОГО PR У КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті здійснено дослідження медіа та політичного PR в ролі чинників консолідації суспільства. Зазначено, що медіа та політичний PR несуть в собі відбиток політичної культури суспільства, зокрема медіа беруть активну участь у формуванні політичної культури. Медіа мають вплив на громадянську активність мас. Саме політична культура є тією сукупністю політичних навичок, знань, вмінь, які мають вплив через політичну соціалізацію і політизацію особистості на рівень залученості індивідуума до політичного процесу та формування політичної поведінки, а також виконують функцію консолідації суспільства, світових лідерів в кризових умовах.

Доступність соціальних медіа, зокрема соціальних мереж, призводить до їхнього використання з метою впливу на рішення електорату під час виборчих процесів, кризових станів саме через доступність дій для консолідації суспільства за допомогою технологій політичного PR та підвищення рівня політичної культури. Поряд з тим дезінформація, яка розповсюджується за допомогою медіа цього виду, несе загрозу демократичному суспільству, у тому числі й українському, не лише в межах інформаційної війни, а й деструктивних впливів на суспільну та індивідуальну свідомість.

Під час повномасштабного вторгнення ворога в Україну антикризовий PR ніс стабілізаційні смисли для українського суспільства, у т. ч. через щоденне звернення Президента України в межах телемарафону «Єдині новини» або ж на інших медійних ресурсах. Цей крок посприяв стабілізації емоційного стану населення країни. Також були задіяні інші технології захисту свідомості аудиторії від технологій інформаційної війни, розроблених ворогом у межах ведення гібридної війни проти України.

Ключові слова: PR-технології, політичний PR, політична культура, політик, політична партія, політичний імідж, електорат, медіа, мас-медійний вплив.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційного суспільства в Україні прискорився з початком широкомасштабного вторгнення військ РФ на територію України. Новітні засоби масової комунікації найбільш ефективно підлаштовані під потреби соціуму. Вони виконуються від комунікативної функції до функції захисту під час воєнного стану. Актуальність запропонованого дослідження визначається стрімкою зміною уподобань аудиторії щодо контенту медіа, різкої зміни користування видами медіа, які мають впливи на суспільну та індивідуальну свідомість, в т. ч. й через тиражування та розповсюдження консолідуючих елементів політичного PR.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджували різні аспекти

політичного PR, політичної комунікації, новітні медіа, медійний вплив: О. Бойко акцентує увагу на політичному маніпулюванні [2], В. Золяк, О. Хитров звертаються до теми соціальної ієрархії контентної конвергенції сучасних засобів масової комунікації [5], В. Набруско вивчає формування громадської думки в умовах легітимації політичної влади саме через масовокомунікаційний вимір [7], І. Проноза – політичні PR-технології як інструмент формування політичної свідомості [13], І. Парфенюк – новітній та традиційний інструментарій інформаційних війн [11], Ю. Поліщук уточнює поняття «суспільна консолідація» [12], О. Рафальський вивчає консолідацію українського суспільства через етнополітичний вимір [14] та ін.

Метою статті є визначення ролі медіа та політичного PR у формуванні політичної культури та процесах консолідації українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Загрози державній незалежності та суспільству у вигляді окупації її територій російською федерацією – країною-агресором, які постали 9 років тому перед Україною, та повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року – трагічні випробовування, які Україна намагається подолати. Саме через процес консолідації українського суспільства та міжнародного співтовариства за ці роки вдалося запобігти окупації значних територій України. На думку науковців, процес консолідації нашого суспільства має відбуватися крізь призму толерантності, патріотизму і взаємоповаги. Однак необхідно враховувати багатоманітність феноменів політичної культури в контексті аналізу її консолідуючого потенціалу з урахуванням особливостей історичного шляху [16, с. 212].

Ефективність політичної діяльності сучасності залежить від інформації, яка є необхідністю політичної системи, та ефективності зв'язків з громадськістю. Як зазначає О. Рудакевич, саме політична життєдіяльність нації супроводжується нагромадженням політичного досвіду і традицій, формуванням відповідних знань, цінностей і норм, тобто генезою та розвитком політичної культури... [15, с. 132]. Діяльність політичних інститутів неможлива без впливу на свідомість і поведінку політичних акторів, інструментами якого є політичний PR та медіа.

Взаємодія політика з виборцем, особливо в країнах з демократичними системами – більш розвиненими політичними системами, вимагає постійного розвитку та удосконалення інструментарію політичної комунікації. Якість та ефективність комунікації залежить від багатьох чинників. На думку М. Остапенко, у демократичному суспільстві комунікація є ефективною, якщо вона не тільки є технічно сучасною, інтерактивною, двосторонньою, але й відповідає іншим демократичним вимогам – таким, як правовий і моральний контроль суспільства над діяльністю медіа, забезпечення справжнього плюралізму думок, прямий контакт між відправниками й одержувачами інформації, децентралізація інформаційних каналів, повага до свободи слова й конфіденційності приватного життя [8, с. 135]. Україна слідує демократичним шляхом розвитку суспільства та медіа, втілюючи у життя реформи, приймаючи відповідні демократичні закони.

В розвиненому демократичному суспільстві влада є найманими менеджерами у системі управління державою та забезпечення соціальної справедливості. Однак, в інших вона може бути і злою, дегуманізованою силою, яка принижує, експлуатує, а то й тероризує народ [15, с. 132]. Нерідко в українських реаліях відбувається здійснення своїх приватних фінансових та майнових цілей представниками влади через доступ до важелів владного впливу на інших членів суспільства. Отже, «прикладом запобіжного інструментарію є поділ влади, вдосконалення виборчих технологій, скасування депутатської недоторканності, розвиток громадянського суспільства, забезпечення гласності і свободи слова, правовий захист опозиційної діяльності тощо» [15, с. 133]. Тобто відбувається інтенсивний розвиток як політики, так і політичних технологій, політичної комунікації, у т. ч. політичного PR.

Медіа є високоефективним інструментом політичної дії, несучи в собі відбиток політичної культури суспільства, а також беруть активну участь у формуванні політичної культури. Медіа мають вплив на громадянську активність мас. Саме політична культура є тією сукупністю політичних навичок, знань, вмінь, які мають вплив через політичну соціалізацію і політизацію особистості на рівень залученості індивідуума до політичного процесу та формування політичної поведінки. Громадськість має довіру до результатів соціально-політичних та соціально-економічних досліджень та спирається на них, «як на джерело інформації про діяльність державних інститутів, лідерів громадської думки, програм реформ або розвитку й ініціатив уряду всередині країни і на міжнародній арені тощо» [19]. Актуальним залишається недопущення перекручування інформації для уникнення маніпуляції свідомістю виборця, уникнення дезінформації та маніпулятивних практик загалом, розвитку медіаграмотних навичок соціуму і просування політичної грамотності та медіаграмотності до програм закладів різних освітніх рівнів.

Дослідник П. Ведмідь зазначає: «Інформаційно-комунікаційні процеси відіграють неocenну роль у державному управлінні. Вони є однією з найважливіших передумов та ресурсом функціонування та розвитку системи державного управління» [3, с. 30]. Інноваційні процеси в Україні відбуваються навіть у воєнний час. Портал «Дія» уможливив цифровізацію комунікаційної взаємодії між громадянами та державними структурами.

Соціальні медіа активно використовуються політичними силами, політичними партіями, окремими політиками з метою політичного PR. Функціональні можливості медіа такого виду перетворюють виборця зі спостерігача на активного учасника процесу комунікації саме через можливість особистого обговорення політичних подій, діяльності політиків, можливість безпосередньо впливати на громадську думку через власний контент у соціальних мережах або ж за допомогою активного обговорення політичної ситуації в державі, політичних подій та діяльності політиків. Через соціальні медіа відбувається активне інформування громадян про життя громад: сторінки політичних партій, політиків, громад надають можливість громадянам бути у полі інформації навіть за умови віддаленого перебування (наприклад, вимушено переміщені особи) [4; 6; 10].

За визначенням М. Остапенка, політична культура – це система історично обумовлених, відносно сталих і репрезентованих («зразкових») орієнтацій (уявлень, переконань, установок, почуттів, оцінок) і моделей поведінки індивідів і груп, а також стилю діяльності суб'єктів політичного процесу, моделей функціонування політичних інститутів і системи, яку вони утворюють [9, с. 11]. Можемо зазначити, що політична культура виступає головним фактором інтеграції та мобілізації суспільства. Саме вона містить такі елементи суспільної свідомості, які пов'язані з громадсько-політичними процесами та інститутами. Політична культура суспільства визначає свідомість та поведінку усіх акторів політичних процесів, що зокрема має вплив на розвиток держави. Як уточнює А. Сушко, від особливостей свідомості громадян залежать і характер, і темпи становлення політичної демократії в практику повсякденного життя та отримання її інститутами необхідної міцності в цих складних умовах [17, с. 210–211]. Також є важливою політична комунікація громадян з місцевим самоврядуванням, що лежить в основі усієї політичної системи держави.

У демократичному суспільстві на відміну від тоталітарного політична культура не може обслуговувати лише збереження існуючого політичного порядку. Вона повинна слугувати реформуванню, інноваційним змінам та поліпшенню рівня життя всього суспільства. Активність суб'єктів у політичному житті обумовлює високий рівень політичної культури. Модифікація політичної культури та політичної системи взаємопов'язані.

Реформи в Україні навіть під час війни свідчать про високу політичну культуру суспільства.

Основними функціями політичної культури в сучасному суспільстві є: нормативно-ціннісна, яка визначає політичним акторам певні норми, стандарти політичної поведінки; ідентифікації – реалізується потреба людини у груповій приналежності (соціальної, національної, особистісної); пізнавальна – сприяє засвоєнню знань в сфері політики; адаптації – пристосування до умов реалізації своїх прав та обсягу повноважень владних структур; соціалізації – набуття певних навичок і вмінь, які дозволяють їй реалізовувати громадянські права, політичні функції та захищати власні інтереси; виховну – політична культура формує певний тип «людини політичної»; мобілізаційну – спрямовує і організовує громадян на вирішення певних політичних і соціальних завдань; інтеграції (дезінтеграції) – забезпечення засвоєння громадянами політичних норм і цінностей, які притаманні певній спільноті; відтворювальну – сприяє збереженню і відтворенню даної системи суспільно-політичних відносин; комунікації – здійснюється взаємодія між суб'єктами та інститутами [9, с. 31–32]. Функціональність політичної культури важлива для функціонування всієї політичної системи та суспільства.

Політична етика є запорукою стабільності політичної системи, захисту політичної свідомості суспільства. Під час війни особливої уваги потребує гуманізація суспільного життя. Інструментом цього процесу може бути етизація політики. На думку науковців В. Беглиці та В. Ярошенко, «необхідність розширення діапазону впливу моральної регуляції на політичну сферу соціальної реальності політичну етику як науку перетворює в безпосередню продуктивну силу суспільства» [1, с. 4]. Доброчесність є необхідною умовою діяльності не лише науковців, медиків, волонтерів, військових та інших членів суспільства, а й політиків, державних і громадських діячів. Навіть в умовах російсько-української війни мають продовження сучасні реформи українського суспільства, які мають безпосередній вплив на інтенсивність боротьби з корупційними проявами у владі та політиці.

Погодимося з думкою Ю. Шайгородського, що «лише суспільство, у якому досягнуто консенсусу щодо основних, базових цінностей, може розглядатися як стабільна система. Її стабільність і сталість розвитку забезпечується ціннісною єдністю, щонайменше – відсутністю гострих суперечностей між особою і групою,

групою і суспільством, зрештою – між особою і суспільством загалом. У цьому сенсі, ціннісний консенсус – ефективний, і чи не єдиний, шлях консолідації нації, суспільства, держави. Ціннісна ж суперечливість, невизначеність – дестабілізує систему, дезорієнтує суспільні прагнення, позбавляє основ життєве планування, його спрямованість» [18, с. 309]. Також спільне прийняття рішення в рамках групи допомагає на різних етапах знаходити шляхи побудови правової держави, вести між собою переговори на рівні партнерства [12, с. 165]. Тому медіа необхідно звернути увагу на теми журналістських матеріалів, які несли би консолідуючі смисли в суспільство, а не дестабілізуючі.

Перемога України у російсько-українській війні можлива лише за умови консолідації українського суспільства та світових союзників. Консолідація суспільства та світових лідерів у боротьбі проти країни-терориста – головна мета Президента України під час російсько-української війни з метою досягнення перемоги нашої країни.

Висновки. Медіа та політичний PR беруть активну участь у формуванні громадянської активності мас та громадської думки, консолідації суспільства, світових лідерів в кризових умовах. Також медіа та політичний PR є засобами формування політичної культури суспільства.

Інструментарій політичної комунікації з метою ефективною взаємодії політика з виборцем вимагає постійного розвитку та удосконалення. Відбувається розвиток політичних технологій, політичної комунікації, у т. ч. політичного PR. Зокрема Україна слідує демократичним шляхом розвитку суспільства та медіа, втілюючи у життя реформи, приймаючи відповідні демократичні закони. Медіа

є високоефективним інструментом політичної дії, несучи в собі відбиток політичної культури суспільства, а також беруть активну участь у формуванні політичної культури. Соціальні медіа продовжують активно використовуватися політичними силами, політичними партіями, окремими політиками з метою політичного PR. Наразі актуальною залишається теза про якість медійного контенту, питання формування політичної грамотності та медіаграмотності в українському суспільстві з метою недопущення перекручування інформації для уникнення маніпуляції свідомістю аудиторії, уникнення дезінформації та маніпулятивних практик загалом.

Політична культура виступає головним фактором інтеграції та мобілізації суспільства через процес визначення свідомості та поведінки усіх акторів політичних процесів, що зокрема має вплив на розвиток держави.

У демократичному суспільстві на відміну від тоталітарного політична культура служить реформуванню, інноваційним змінам та поліпшенню рівня життя всього суспільства. Активність суб'єктів у політичному житті обумовлює високий рівень політичної культури. Реформи в Україні навіть під час війни свідчать про високу політичну культуру суспільства.

Ціннісний консенсус є ефективним, і чи не єдиним, шляхом консолідації нації, суспільства, держави. Ціннісна ж суперечливість, невизначеність – дестабілізує систему, дезорієнтує суспільні прагнення, позбавляє основ життєве планування, його спрямованість.

Як перспективу подальших досліджень вкажемо вивчення ролі медіа в інтеграційних процесах.

Список літератури:

1. Беглиця В. П., Ярошенко В. П. Політична етика : [навчальний посібник]. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 400 с.
2. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання : навч. посіб. Київ : академвидав, 2010. 432 с.
3. Ведмідь П. В. Поняття інформаційно-комунікаційного простору в системі органів державного управління. *Право та державне управління*. 2019. № 1 (34). Т. 2. С. 26–32.
4. Віталій Бунечко. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/vitaliy.bunechko> (дата звернення 15.05.2023).
5. Золяк В. В., Хитров О. В. Соціальні ієрархії контентної конвергенції сучасних засобів масової комунікації. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Видавничий дім «Гельветика», 2021. URL: <http://dspace.megu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2546/1/%D0%97%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%BA%20%D0%92.%20%D0%92.pdf> (дата звернення: 03.03.2023).
6. Лариса Білозір. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/larysabilozir> (дата звернення 15.05.2023).
7. Набруско В. І. Формування громадської думки в умовах легітимації політичної влади (масовокомунікативний вимір) : дис... канд. політ. наук: 23.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. Київ, 2006.
8. Остапенко М. Політична комунікація: теоретичні аспекти дослідження. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 135–144.

9. Остапенко М. А. Політична культура суспільства: Навч. посіб. Київ : МАУП, 2008. 96 с.
10. Павло Сушко Народний депутат України. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/sushko.pavlo> (дата звернення 15.04.2023).
11. Парфенюк І. Інструментарій інформаційних війн: традиційні та новітні засоби. Вісник Книжкової палати. 2019. № 1. С. 7–10.
12. Поліщук Ю. Поняття «суспільна консолідація» у вітчизняному політологічному дискурсі. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип. 5–6(91–92). 408 с.
13. Проноза І. І. Політичні PR-технології як інструмент формування політичної свідомості. Політичне життя. 2021. № 2. С. 96–101.
14. Рафальський О. О. Консолідація українського суспільства: етнополітичний вимір. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 400 с.
15. Рудакевич О. Імперативи національної політичної культури. Політичний менеджмент. 2010. № 5. С. 128–136.
16. Сушко А. І., Каретна О. О. Проблема консолідації суспільства як фактор формування політичної культури в Україні. «Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 212–215., с. 212.
17. Сушко А. І. Політична культура як фактор демократичного вибору суспільства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія: зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2016. Вип. № 11. С. 210–212.
18. Шайгородський Ю. Ж. Політична культура як чинник розвитку демократичного політичного режиму в Україні. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. С. 304–351.
19. Шубін С. П. Морально-етичні проблеми політичного маркетингового дослідження в державному управлінні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2011. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=297> (дата звернення: 19.02.2023).

Zaiko L. Ya., Androsovych O. I., Lysa I. V. THE ROLE OF MEDIA AND POLITICAL PR IN THE CONSOLIDATION OF UKRAINIAN SOCIETY

The article studies media and political PR as factors of consolidation of society. It is specified that the media and political PR bear the imprint of the political culture of society, in particular the media actively participate in the formation of political culture. Media have an impact on the civic activity of the masses. It is political culture that is the aggregate of political skills, knowledge, skills that have an impact through political socialization and politicization of the individual on the level of individual involvement in the political process and the formation of political behavior, and also perform the function of consolidating society, world leaders in crisis conditions.

The availability of social media, in particular social networks, leads to their use in order to influence the decisions of the electorate during electoral processes, crisis conditions precisely because of the availability of actions to consolidate society through political PR technologies and increase the level of political culture. At the same time, disinformation spread through the media of this kind poses a threat to democratic society, including the Ukrainian one, not only within the framework of the information war, but also destructive influences on social and individual consciousness.

During the full-scale invasion of the enemy into Ukraine, anti-crisis PR carried stabilizing meanings for the Ukrainian society, including through the daily appeal of the President of Ukraine within the framework of the «United News» telethon or on other media resources. This step contributed to the stabilization of the emotional state of the country's population. Other technologies were also used to protect the audience's consciousness from information warfare technologies developed by the enemy within the framework of the hybrid war against Ukraine.

Key words: PR-technologies, political PR, political culture, politician, political party, political image, electorate, media, mass media influence.